

Проаналізувавши різноманітну літературу й архівні джерела, Київ можна умовно поділити на Центр, Поділ, Лук'янівку і передмістя. Кожен із цих районів репрезентує особливості свого розвитку в функціональному плані. Представлені ці функції через архітектурні споруди. Аристократичний і чиновницький центр був зосереджений у Липках і представлений через особнякову забудову місцевості. На Печерську існував військовий осередок міста і всього Південно-Західного краю. Завдяки будівництву Університету св. Володимира на Новій Будові розвивається освітянський центр міста, будується багато нових закладів освіти. Економічно Київ починає підноситися після перенесення до міста Контрактового ярмарку. Численні декрети царя залучають до міста російських купців. Головною торгівельною артерією з 1840-х років стає Хрещатик, купці намагаються відкривати свої магазини в найпрестижнішому місці. Поділ продовжує розвиватися як ремісничий і торгівельний територія. Після пожежі 1811 року Поділ отримує нове обличчя. Тут селяться небагаті міщани і торговці. Лук'янівська починає забудовуватися після повені 1845 року. У цьому районі існує велика кількість як прибуткових будинків, так і особняків. Оселялися тут в кінці XIX ст. представники мистецтва та науки. Передмістя Києва умовно можна поділити на робітничий, індустріальний і сільський. Дачні поселення поблизу міста активно розвиваються з кінця XIX ст.

Розглянувши соціальну стратиграфію Києва, можна вказати, що вона була досить строкатою. В місті починають селитися російські аристократи і найвищі чиновники, розвивається купецтво, що було зумовлене царськими привілеями для російських купців. Розвиток фабрик, заводів, а особливо цукрової галузі, спонукав появу багатих підприємців. У свою чергу розвиток індустрії і скасування кріпацтва дозволили і змусили селян переїздити у місто з навколишніх місцевостей. Міщани в основному займалися торгівлею і ремеслами. Бідні жителі займалися випадковими заробітками або крадіжками, проживали у небезпечних місцинах. У той же час соціальний зріз Києва можна розглядати і за етнічною приналежністю. В Києві найвпливовішими общинами, крім українців і росіян, були євреї і поляки.

Таким чином, умовно поділивши Київ на центр і передмістя, можна виокремити райони проживання представників різних верств населення. Інформація про побутове, культурне життя міста є найкращим джерелом для аналізу населення «третьої столиці імперії».

Рибчинська З. Б., к. філол. н., старша викладачка кафедри філософії мистецтва, Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів, Україна

Дискурс пам'яті у просторі модерного міста: проспект Свободи у Львові

Доповідь є спробою відчитання сучасного простору однієї з головних вулиць Львова – проспекту Свободи. Звертаючись до головних засад *ars memorativa*, про які йдеться в найдавніших підручниках з риторики, авторка намагається подивитися на цей простір як на укладений порядок місць і образів, в яких закодовано своєрідне «повідомлення» модерного міста. Застосування риторичних методів до інтерпретації простору дає цікаву метафору, прийом, за допомогою якого можна підійти до вивчення культурної пам'яті на матеріалі міського простору, де проявляються суспільні практики пам'ятання, сконцентровані навколо особливих символічних місць, якими є пам'ятники.

Порядок місць, що забезпечує послідовність і сталість пригадування, визначений просторовою композицією проспекту Свободи. На цьому відрізку розташовані головні місця, в яких найчастіше та найінтенсивніше розташовують образи, що відсилають до певних культурних контекстів і репрезентацій минулого в колективній пам'яті. Аналіз цих місць та розташованих у них образів, здійснений на матеріальному, символічному та функціональному рівнях, дозволяє окреслити панівні дискурси, гарячі та холодні опції сучасної історичної уяви, а також процеси її зовнішньої та внутрішньої деколонізації.

Тищенко І. М., магістр культурології, Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ, Україна

Соціалістичні міста на папері, на місцевості і на екрані: процес соціалістичного розселення в радянському кіно 1930-х

Доповідь має на меті показати, чому і як у деяких радянських ігрових фільмах 1930-х («Комсомольськ» (1938), «Аероград» (1935), «Шахтарі» (1937), «Нова Москва» (1938)) конструювався

альтернативний процес створення нових соціалістичних поселень, і що в нього було спільного з фактичними містобудівними процесами в СРСР. Для цього необхідно проаналізувати реальний стан проектування і забудови нових міст упродовж 30-х, починаючи від згортання дискусії про соціалістичне розселення.

В 1929-30 роках, у процесі розгортання індустріалізації і «культурної революції», на сторінках професійної архітектурної і популярної періодики («Сучасна архітектура», «Будівництво Москви», «Революція і культура») триває активна дискусія про соціалістичну організацію побуту і відповідні нові способи розселення, звільнені від вад старих буржуазних міст. У традиційній історії радянської архітектури вважалося, що ідеї усунування побуту виникли в середовищі авангардних архітекторів і перейшли у концептуальне протистояння урбанізму і дезурбанізму. Однаково радикальні у своїй утопічності, вони були відхилені владою постановою ЦК ВКП(б) «Про роботу з перебудови побуту». Цю версію підтримують і деякі сучасні історики радянської архітектури (А. Іконніков, С. Хан-Магомедов). Але, як показують сучасні дослідження (М. Меєрович, Є. Конишева, Д. Хмельницький), позиції як урбаністів, так і дезурбаністів збігалися в основних теоретичних питаннях. Більше того, сама дискусія про соціалістичне розселення була ініційована владою (головними її ідеологами були держслужбовці Н. Мілютін, І. Сабсович і М. Охитович). Вона була припинена, коли почала відриватися від простого завдання архітектурної організації робочої сили промгигантів. Реальні соціалістичні продовжували будуватись, але були виключені з публічних дискусій; їхні репрезентації поза власне проектувальним середовищем були практично відсутні до кінця 1930-х.

Тому головною проблемою нашої доповіді є абсолютний відрив кінематографічних соціалістичних міст від реальних і культивування образу квітучого світлого поселення. Реальне містобудування в СРСР відбувалося на основі масового типізованого виготовлення проектної документації для швидкого будівництва типових промислових поселень (М. Меєрович). Це були невідірвні від заводів квартали бараків або в кращому випадку стрічкова забудова з покімнатним заселенням секційних будинків. Після зміни у 1932 році принципів містобудування і архітектурного стилю і вже збудовані, і заплановані міста (зокрема Магнітогорськ, Орськ, Кузнецьк) зазнають різкої критики (В. Баліхін) за відсутність ансамблевості, озеленення, архітектурної виразності центру і починають транс-

формуватися відповідно до нових вимог. Це створює, на нашу думку, табу на їх зображення.

У фільмах, які ми розглядаємо, будівництво соціалістичних міст є або основним сюжетотворюючим чинником («Комсомольськ», «Аероград»), або становить важливий епізод зображеної реальності («Нова Москва», «Шахтарі»). У той же час самі соціалістичні міста часто відсутні на екрані; вони підміняються або процесом свого створення («Комсомольськ», «Шахтарі»), або тривалими епізодами промислового виробництва (як у документальному фільмі «Пісня про героїв», 1932). У фіналі ж ми бачимо декоративне прекрасне місто, котре тоне в зелені («Нова Москва», «Шахтарі»), що підсилює контраст із початково зображеними жахливими умовами розселення і побуту («Комсомольськ»). Головною причиною відсутності міського простору в кінематографії 30-х була трансформація просторового канону (С. Булгакова), згідно з якою режисери повністю відійшли від зйомок реальної натури і все будували в павільйонах. У випадку зображення соціалістичних міст це підсилювалося їхньою невідповідністю сталінським теоріям світлої, радісної архітектури.

Фесенко Г. Г., к. филос.н., доцентка, Харьковская национальная академия городского хозяйства, г. Харьков, Украина

Социокультурное пространство мегаполиса: (философско-антропологический контекст)

Мегаполис приобретает сегодня особую актуальность в связи с его особой ролью – интеграцией культурного, интеллектуального и экономического потенциала. Эти города, являясь определенными контрольными пунктами глобальной экономической системы, представляют собой особые центры концентрации человеческих ресурсов. Новая социокультурная реальность глобального города требует специального осмысления. Ведь процессы, формирующие сущность города на метафизическом, культурно-историческом, социокультурном уровнях городского пространства, еще не получили достаточного развития.

Актуальным становится поиск методологической платформы для изучения такого сложного предмета познания, как «культу-